stundende verdenskrig: »Det var i begyndelsen af august 1914, netop i tiden for udbrudet af den første verdenskrig. De to ting, de plutokratiske imperiers gigantiske styrkeprøve og vores lille beskedne sprøjteprøve, har ingenting med hinanden at gøre, men har alligevel, som vi skal se, noget tilfælles. Noget i selve mønstret« (s.118). Og hen imod slutningen: »Så skulle denne ulyksalige dyst dog ende med at *sprøjten selv* tog afgørelsen i sin hånd! Det er ikke mindst på dette punkt ligheden mellem denne sprøjteprøve og verdenskrigen springer i øjnene« (s.132).

Det store i det små. Hvad der udspiller sig i mikrokosmos er et billede på, hvad der foregår i makrokosmos.

»Sprøjteprøven« adskiller sig fra de øvrige fortællinger ved ikke at omhandle døden og sætter netop derved et smukt punktum for en cyklus, der har døden som emne og drivkraft. Der sluttes med, at der ligger et langt liv udbredt foran læseren, indeholdende de mest spændende og forjættende oplevelser. Forventningens lyksalighed er ved sin fulde kraft.

Afslutningsvis skal det blot bemærkes, at forfatterens vignetter ovenover de enkelte fortællinger er i direkte korrespondance med indholdet. Prologen viser huse fra det gamle Tórshavn, skuepladsen skitseres for læseren. »De stumme gæster« med nornerne viser en række spøgelsesagtige dødninge. »Mester Jakob og Jomfru Urd« afbilder frodige vækster, mens Stive Stines vignet består af otte kaktusser. »Lykkestenen« er tre fisk, der på række forsøger at spise hinanden – æd eller bliv ædt – et godt kapitalistisk motto, og »Syndefaldets« billede består af en række underfundigt smilende ansigter, ikke helt uligt teatermasker, og forbindelsen til det tragikomiske er etableret. Ved »Miraklet« er sat en stregmand, der flyver oppe i skyerne, mens »Balladen om Bøledrengen« meget apropos viser en færøsk dansering. Vignetten til historien »Laterna magica« er et parti ude fra Tinganæs, mørke huse med forjættende lyse vinduesglugger. Til slut består illustrationen til »Sprøjteprøven« af fire uregerlige arabesker, måske illustrerende vandet, hvor der et steds synes at skimtes øjne og hår af en, der vender op og ned.

»Laterna magica« er gennemarbejdet ned til mindste detalje, og resultatet er et sammenhængende værk af stor kraft.

Færøernes store ukendte digter

William Heinesen og Færøerne

De fleste danskere går rundt i den vildfarelse, at William Heinesen er en stor forfatter på Færøerne. Det er han ikke. Man ved godt, at han betragtes som en stor forfatter i Danmark og andre lande med. Men ikke på Færøerne. Man ved, at han har været nævnt i Nobelprissammenhæng, og at han skrev til Nobelkomiteen, at han ikke ville indstilles, fordi han ikke skrev på færøsk, men på dansk. Dette sidste blev i sin tid modtaget med blandede følelser på Færøerne. Godt nok skriver manden på dansk, men det ville nu have lunet med en Nobelpris. Tænk på, hvad Færøernes fiskeeksport kunne have fået ud af den!

At William Heinesen ikke er en større forfatter på Færøerne, end han er, har blandt andet noget med sproget at gøre. Han skriver på dansk, er opvokset med dansk derhjemme og er i den forstand ikke dobbeltsproget, selv om færøsk blev hans daglige talesprog. De fleste af os ville mene, at han er ligegodt færing for det, hele hans basis er færøsk. Men det er der nu ikke alle, der synes.

Dette fører os frem til sprogproblematikken. Ved reformationens indførelse i midten af 1500-tallet blev lov- og kirkesproget dansk, og alt skriftligt foregik på dansk. Først i midten af 1800-tallet udformedes et færøsk skriftsprog, der småt om småt blev taget i brug omkring århundredeskiftet. Dette skete under store stridigheder, og først i 1938 fik færøsk officielt anerkendelse som undervisningssprog. Det er altså kun 50 år siden, man begyndte at undervise i færøsk, og William Heinesens generation har aldrig fået denne undervisning. Men han er kommet i klemme i sprogstriden, der endnu udfolder sig i bedste velgående på Færøerne.

Sproget er en flig af problemet. Så er der genkendelsesproblematikken. I et interview har William Heinesen sagt: »Jeg bruger det trick, at

personer, jeg kender godt, og hvis fysignomi jeg bruger, gives en anden hårfarve, eller f.eks. en opstoppertud. Den rødhårede får en hårfarve, som surkål. Den tykke bliver tynd; men hvad betyder det, når det er sindet og hjertet, det handler om«.

William Heinesen kan benægte herfra til evigheden, at hans roman- og novellepersoner er bygget over virkelige mennesker. I Tórshavn vil man gætte alligevel og ofte forkert. I et lille slægtskært samfund som det færøske skal der ikke altid meget til for at blive upopulær. Og det er synd at sige, at William Heinesen var populær omkring 1950, hvor han ellers slog igennem med romanerne »Den sorte Gryde« og »De fortabte Spillemænd«. Ind i »Den sorte Gryde« måtte forlaget klæbe en seddel med hilsen til de færøske læsere, at alle personer i romanen var frit opfundne. Det var der nu ikke nogen på Færøerne, der troede på. Man vidste bedre, man vidste, at han gjorde grin med én. Og findes der noget værre? Hvad bilder han sig ind, at sidde der højt oppe oven over byen og med sit røntgenblik gennemtrænge husvægge og gardiner, overdyner og underdyner, se uden lys og udstille, hvad han ser?

Jo, der er ting, som er værre eller i hvert fald lige så slemme!

Nu er vi nået frem til sidste led i besværliggørelsens treenighed. Det første var det danske sprog, det næste opfattelsen af at være anvendt som model og nu det tredie: forfatterens politiske holdning. Den var ikke opportun i det færøske samfund.

William Heinesen erklærede sig det meste af sit liv »ukonfessionel« venstreorienteret. Han tilhørte ikke noget politisk parti, men blandt hans nærmeste venner taltes kommunisterne Hans Kirk og Otto Gelsted.

Fra 1943 var William Heinesen medredaktør af en spalte i Færøernes socialdemokratiske avis. Spalten behandlede overvejende klassemodsætninger, og lige fra starten blev forfatteren angrebet af den færøske højrefløj, og disse angreb fortsatte til det sidste. Så sent som sidste forår blev William Heinesen anklaget for i sit forfatterskab »med kold kynisme« at have latterliggjort færinger i udlandet. Dette er en gammel anklage og en af de milde. Mere almindelige er udtryk som: afskum, sleskeri for danske kulturpersoner, spytslikker, KGB-agent og lignende.

Dele af pressen raser, men et konservativt domineret byråd i Tórshavn udnævnte alligevel William Heinesen til æresborger for et tiår siden. Man har opdaget, at han er berømt, og berømmelsen kan bruges. I anledning af 90-året var der megen virak, og alle dele af det færøske samfund forsøgte at få part i ståhejet. Fra visse hold har man nok ment, at da William Heinesen passerede oldingegrænsen, var han så gammel, at han var stueren. Nu var han forhåbentlig så affældig, at det vel aldrig kunne være farligt at vise ham frem? Måske endda gå ind i buret og blive fotograferet med ham? Men det er kun den mere forsonlige og pragmatiske del af samfundet, betonhovederne fråder videre. Samtidig som de næppe har læst forfatterskabet. Det er der til gengæld heller ikke ret mange andre på Færøerne, der har.

William Heinesen har aldrig været meget læst i sit hjemland, og en ikke helt umorsom afsløring forekom i forbindelse med 90-års-festlighederne sidste år. Alle – eller i hvert fald næsten alle – havde travlt med at forsikre hinanden om, hvor utrolig en forfatter William Heinesen var. Ved arrangement efter arrangement blev det nævnt, at hvert barn på Færøerne kendte WH. Akkurat dette blev bl.a. udtalt af vores daværende kulturminister. Det færøske fjernsyn lod det komme an på en prøve og spurgte større og mindre børn i en kommuneskole i Tórshavn, om de havde hørt om den store forfatter. Det havde de ikke! Et par elever fra 10. klasse havde hørt navnet, men kun i forbindelse med festligholdelsen.

Hvert et barn på Færøerne kender nemlig ikke William Heinesens forfatterskab. Hans romaner og noveller bliver heller ikke læst i den færøske skole. I de tekstudvalg, der anvendes, forekommer han ikke, og ansporelse til selvlæsning er der ikke meget af. Indtil for få år siden blev han alt i alt heller ikke læst i gymnasierne på Færøerne, forfatterskabet blev flot og elegant sprunget over. Man gjorde ikke nogen sag ud af det, man nævnte det slet ikke.

Hvad er så grunden i det her tilfælde, foruden de allerede anførte? Politisk ubekvem? Måske. Et bud er, at indremissionen altid har haft et fast greb om skolen på Færøerne, og William Heinesen har mildt sagt ikke givet et flatterende billede af de fnysende missionærer.

Dette er også et af de faste angrebspunkter i de færøske aviser: William Heinesen gør grin med alt det, rigtige færinger sætter i højsædet! Og han afmales så som en veritabel antikrist. En sjælden gang tog forfatteren til genmæle og sagde, at han havde stor respekt for dele af kristendommen, og at det var det, han forsøgte at skildre i romanen

»Det gode Håb«, men at de fleste sekter var ham en vederstyggelighed. Det var – selvfølgelig – som at hælde benzin på bålet, så forfatterskabet fik lov at tale for sig selv.

Efter dette lidt afrakkede billede af forholdet mellem forfatteren og det samfund, han skriver på og i, skal der afsluttes med lidt lysere toner. William Heinesen har nemlig haft stor betydning i det færøske samfund og ikke kun som skræmmebillede og enfant terrible. Han var hele sit liv en yderst aktiv del af færøsk kulturliv, og det på næsten alle områder: medstifter af forfatterforeningen, ligeledes af musikskolen, illustrator af talrige bøger og blade, bidragyder til flere tidsskrifter, kolumnist i den socialdemokratiske avis, som scenograf ved mangeartede teaterstykker, som aktiv billedkunstner og rådgiver inden for samme. Bag det meste af færøsk kulturliv i dette århundrede er William Heinesen et eller andet sted, som arbejdskraft og inspirator.

Forfatterskabet har ikke været meget kendt på Færøerne, men forfatteren var alle årene en af Færøernes mest virksomme kulturarbejdere.

Gennem tid og rum

En afsøgning i J.H.O. Djurhuus' digtning

From Childhood's hour I have not been
As others were – I have not seen
As others saw – I could not bring
My passions from a common spring –
Edgar Allan Poe 'Alone'

Af J.H.O. Djurhuus' omkring to hundrede digte er der kun oversat en snes til dansk.[1] Det begrænsede udvalg medfører dog ikke nødvendigvis en ødelæggende indsnævring af forfatterskabets udsagn, da de fleste centrale temaer er repræsenteret. Efter gennemgangen af de enkelte tekster berøres Djurhuus' gendigtninger af bl.a. Gustaf Fröding og Edgar Allan Poe, anvendelsen af mytologiske elementer og til slut forfatterskabets temaer.[2]

Da oversættelser har meget svært ved at yde Djurhuus' digtning retfærdighed, gengives i noterne udvalgte strofer på færøsk. Det skulle forhåbentlig give en fornemmelse af den oprindelige styrke i sproget.

BIOGRAFI

Jens Hendrik Oliver Djurhuus blev i 1881 født ind i en fattig fiskerfamilie i Tórshavn. Da drengen Janus – som forfatteren normalt kaldes – viste særlig gode evner, begyndte den danske præst Emil Bruun at give ham særundervisning i græsk og latin. Da Emil Bruun i 1897 overtog et embede i Hasle på Bornholm, sørgede han for, at Janus Djurhuus i 1898 kom til at gå på latinskolen i Rønne, og i 1911 tog han juridisk embedseksamen ved Københavns Universitet.

Efter nogle år i Danmark – bl.a. som dommerfuldmægtig – rejste Janus Djurhuus i 1922 til Færøerne, hvor han drev praksis til slutningen af 20'erne. Han forsøgte sig i politik – han stillede forgæves op som